

ASPENDOS YÜZEY ARAŞTIRMASI 2024 YILI ÇALIŞMALARI

Mustafa BİLGİN*
Hüseyin Tolga CANDUR
İnan KOPÇUK
Ertan ŞEHİT
Mürşide ÜLKER KÜÇÜK

ASPENDOS YÜZEY ARAŞTIRMASI 2024 YILI ÇALIŞMALARI

YA010710 2024-3. sezon proje numaralı, “Aspendos Antik Kenti ve Territoryumu YüzeY Araştırması” başlıklı, Aspendos 2024 yılı yüzeY araştırması, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün 08.07.2024 günlü, E-77734899-161.01-5374494 sayılı yazısına konu izin belgesi çerçevesinde, Bakanlık Temsilcisi, Uzm. Sergen Kara’nın (Antalya Müzesi) katılımıyla, 19 Ağustos ile 09 Eylül 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın koordinasyonu, Aspendos Kazı Evi’nden yürütülmüş, araştırma ekibi de söz konusu kazı evinde konaklamıştır.

Bu çalışma kapsamında, Aspendos antik kentinin su yapılarının korunmasına yönelik olarak 2023 yılında gerçekleştirilen savunma noktaları, bağlantılı yerleşim birimleri ve müstakil gözetleme mevzilerinin ön inceleme bulguları doğrultusunda araştırma sahası genişletilmiştir. Çalışmanın odak noktasını, Antalya İli’ne bağlı Serik İlçesi’nin Gökçepinar ve Akbaş mahallelerinin sınırları içerisinde kalan geniş bir arazide yürütülen sistematik yüzeY araştırmaları oluşturmaktadır. Araştırma bölgesi, 1/25000 ölçekli Türkiye topoğrafik haritası üzerinde güneyde 79. dilim, batıda 25. dilim, kuzeyde 14. dilim ve doğuda 44. dilim koordinatları arasında kalan alanın kuzey kesiminde konumlanmaktadır. Gökçepinar mahallesi sınırları içerisinde, Gökçepinar Asar Tepe Kale Yerleşimi dışında, bir heroon (anıtsal mezar), yerleşimin Kuzey Nekropolü ve muhtemelen Asar Tepe Kale Yerleşimi’ne bağlı bir mahalle niteliğindeki Mezarlık Mevkii Yerleşimi ile nekropol alanı detaylı olarak incelenmiştir. Ayrıca, aynı mahallede yer alan Kanlıkaya Tepe Yerleşimi de kapsamlı bir şekilde belgelenmiştir. Gökçepinar’daki son çalışma alanı ise Kalecik Mevkii Yerleşimi olarak kayıt altına alınmıştır. Gökçepinar sınırlarının ötesinde, Akbaş Mahallesi’nde yer alan Burgaz Kale Yerleşimi ve Burgaz Çiftlik Yerleşimi de arkeolojik incelemeye tabi tutularak bu iki önemli yerleşim birimine ilişkin ayrıntılı belgeleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Harita: 1) (Kırsal kesim yerleşimleriyle ilgili yayınlar için Bkz. Bilgin 2021 s. 174-214, Bilgin-Taşkıran 2023 s. 1-44, Ceylan 2009 s. 45-62, Özcan 2022 s. 139-177, Aydınöglu 2017 s. 291-314, Aydın 2019 s. 521-547, Vandepuot vd. 2010 s. 179-194, Vandepuot 2011 s. 75-90).

* Doç. Dr. Mustafa BİLGİN, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Ahmet Necdet Sezer Kampüsü, Afyonkarahisar/TÜRKİYE, bilgin@aku.edu.tr; ORCID: 0000-0002-9069-9614

Dr. Hüseyin Tolga CANDUR, Yeni Mah., 186. Sokak, 23/A-1, Muğla/TÜRKİYE, tolgacandur@gmail.com; ORCID: 0000-0001-7138-8530

Arş. Gör. İnan KOPÇUK, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klâsik Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Ankara/TÜRKİYE, ikopcuk@ankara.edu.tr; ORCID: 0000-00019896-2525

Öğr. Gör. Dr. Ertan ŞEHİT, Yozgat Bozok Üniversitesi, Boğazlıyan Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Mimari Restorasyon Programı, Yozgat/TÜRKİYE, ertan.sehit@yobu.edu.tr; ORCID: 0000-0002-1759-1295

Mürşide ÜLKER KÜÇÜK, Arkeolog, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Bölümü, Doktora Öğrencisi, Beşevler Yerleşkesi, Ankara/TÜRKİYE, mursideulker@gmail.com; ORCID:0009-0006-3839-3083.

I. Gökçepınar Asar Tepe Kale Yerleşimi Araştırmaları

2024 yılı saha çalışmaları, geçtiğimiz sezon teknik anlamda detaylıca belgelendirilmiş Serik İlçesi, Gökçepınar Mahallesi'nin yaklaşık 480 m güneyindeki Asar Tepe Kale Yerleşimi'ne gidilerek başlanılmıştır (X: 4104398.368, Y: 328305.123, Kot: 596.319). Geçtiğimiz araştırma sezonunda yapılamayan yerleşim dijital planının oluşturulması amacıyla dijital ölçümler, yerleşimin güneydoğusunda bulunan, güneybatı doğu sur hattının nokta alımlarıyla başlamıştır (X: 4104322.604, Y: 328315.949, Kot: 600.269) (Resim: 1). Yerleşimin bu kısmında zayıf topografik yapıdan dolayı neredeyse kesintisiz devam eden surların ölçümünden sonra Doğu Kule'nin ölçümü gerçekleştirilmiştir (4104333.156, Y: 328327.602, Kot: 597.507). Doğu Kule'nin hemen kuzeybatısında yer alan basamaklardan nokta (4104294.627, Y: 328282.287, Kot: 605.342) alındıktan sonra, kuzeye doğru uzayan sur kalıntılarının ölçümlerine devam edilmiştir. Tepenin kuzey sınırı boyunca devam eden, özellikle kuzeyde topografyanın durumundan dolayı yer yer kesintiler yapılarak ana kayanın da kullanıldığı savunma sisteminin ölçümüyle birlikte, kuzeydoğu ve kuzeye yakın iç kısımlarda da mekânların ölçümleri yapılmıştır. Tepenin kuzeydoğu kesimine yakın Nişli Mekân (X: 4103068,541, Y: 595064.880, Kot: 606.550), trapetum teknesi (X: 4101820.266, Y: 330758.720, Kot: 497.343) ve ışıkların nokta alımları planları çıkartılmak üzere tamamlanmıştır. Kuzey uç sur duvarları ve kuzeybatı sur kalıntıları ile bu kısımlardaki ışıklarında ölçümleri gerçekleştirilmiştir (X: 4101841.673, Y: 330729.191, Kot: 507.205). Tepenin kuzeyinde, doğu batı ekseninde inşa edilmiş, apsisli doğuya bakan kilisenin, mimari kalıntılarının ölçümleri tamamlanmıştır (X: 4104404.879, Y: 328301.326, Kot: 595.073). Kilisenin güneybatısında kalan kısımda yer alan mekânların nokta alımları yapılmış CORS ile tüm ölçümleri tamamlanmıştır. Alınan metrik ölçüler daha sonra ortofoto uygulamasında referans olarak kullanılmıştır. Kale yerleşiminin ortafotosunu oluşturmak adına drone ile yerleşim üzerinde sistematik olarak güneydoğu-kuzeybatı ekseninde yaklaşık 600 resim çekilerek tüm tepenin topografik ortofotosu için veriler toplanmıştır. Aynı zamanda Batı Kule'nin drone ile detaylı fotoğrafları çekilmiş ve 3D modellemesi yapılmıştır. Yerleşimin batısına konumlandırılan ve yüksek oranda orijinallliğini koruyan Batı Kule'nin ölçümleri yapılmıştır (X: 40104301.811, Y: 328320.930, Kot: 593.837). Yapılan ölçümlerle birlikte, kulenin kuzey kesiti alınmış ve çizime aktarılmıştır (Resim: 2).

I. I Gökçepınar Asar Tepe Kale Yerleşimi İşlik Alanları ve Kutsal Alan

I. I. I Doğu İşlik Kompleksi

Yerleşimin kuzeyinde yer alan ışıkların var olan kesit çizimleri üzerindeki detayların yeniden değerlendirilmesi için alanda yeni bir kesit çizimi oluşturulmuştur. Önceki sezon çizimlerinden daha detaylı oluşturulan bu kesit çizimleri ve ölçüler belgelendirme çalışmaları kapsamında raporlanmıştır (X: 4104347.206, Y: 328280.630, Kot: 605.140).

I. I. II Batı İşlik Alanı

2023 sezonu çalışmalarında, yerleşimin batısındaki “Kutsal Alan 2” olarak tanımlanan basamaklı alanın bu seneki yeni bulgular ile aslında bir işlik olduğu anlaşılmıştır (X: 4104349.687, Y: 328287.746, Kot: 605.373). Bu seneki incelemelerde merdivenli alanın hemen üst terasında yan yana iki adet niş tespit edilmiş ve formlarından bunların pres yapmakta kullanılan ahşaplara ait hatıl yuvaları olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca yapılan yeni değerlendirmeye, mevcut merdiven yapısının kesilerek bir havuz oluşturulduğu fark edilmiştir. Böylece buranın bir işlik olduğu kesinleşmiştir. İşliğin güneybatısında (X: 4104299.306, Y: 328311.889, Kot: 590.704) anakayaya oyulmuş basamaklarla alt kota geçişin sağlandığı ve doğu batı doğrultulu rektagonal bloklarla örülmüş duvar uzantısı saptanmıştır. Batı Kule'nin üst kotlarında ise bir anakaya kütesinin MS 3. yy.'dan sonra moloz taş ve bloklarla çevrilerle iki kademe halinde bir sipere veya mevziye dönüştürüldüğü gözlemlenmiştir.

I. I. III Kutsal Alan 2

Yerleşimde yapılan yeni keşiflerden biri de açık hava kutsal alanı olduğu düşünülen “Kutsal Alan 2” olarak adlandırılan kaya oygusudur (X: 4104355.202, Y: 328322.637, Kot: 600.119). Yapılan saha araştırmasında yeni birim olarak kayıt altına alınmış ve belgelenme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ölçüleri alınan alanın plan ve kesit çizimleri gerçekleştirilmiş ve ortofoto için detaylı fotoğraflama işlemi yapılmıştır. Kutsal Alan 2, Doğu Kule'nin yaklaşık 22 m güneybatısında, yerleşimin güneydoğusunda kalan ve doğu-batı aksında devam eden sur duvarının doğu ucuna yaklaşık 17 m mesafedeki kayalık kütlenin doğusunda yer almaktadır. Apsidal plana sahip bu alanın kutsal ve dini ritüeller için kullanılan bir yer olduğu düşünülmektedir. Alanın zeminden yüksekliği yaklaşık 3 m'dir. Kireç taşının oyulması ile düz bir zemin ve apsidal bir form oluşturulmuştur. Apsidal formlu alanın açıklığı doğuya bakmaktadır. 3 m yükseklikte bulunan düzlüğe güneydoğudaki belli belirsiz tahribata uğramış bir basamak sistemi ile çıkış sağlanmış olmalıdır. Kutsal Alan'ın doğusundaki kuzey-güney açıklığı yaklaşık 6.70 m genişliğinde, doğu-batı arasındaki genişlik ise merkez noktasından 6.50 m'dir. Açıklığın güneyinde zeminden 45-50 cm yükseklikte kuzey-güney doğrultusunda 1.80 m doğu-batı doğrultusunda 1.40 m ölçülerinde bir platform oluşturulmuştur. En belirgin özelliklerden biri, tabandan 1.55-1.65 m yükseklikte konumlandırılan nişlerdir. Apsisinin güneyinden başlayan nişler, kuzeyine doğru belli bir aks hizasında ilerlemektedir. Bu aksta toplam 7 niş vardır. Nişlerin, genişliği 30-34 cm, yüksekliği 24-30 cm, derinliği ise 13-17 cm arasında değişmektedir.

I. II Mezarlık Mevkii Yerleşimi

Asartepe Kale Yerleşimi'nin kuş uçuşu yaklaşık 1.2 km kadar kuzeyinde, modern köy mezarlığının da kuzey tarafında büyük bir lahit, belirli mekanlar ile eski mezarlara ait olduğu anlaşılan mimari yapı izleri tespit edilmiştir. Tespit edilen alan, modern mezarlığın hemen bitişiğinde olmasından dolayı “Gökçepinar Mezarlık Mevkii” olarak adlandırılmıştır.

Söz konusu alan, Gökçepinar Mahallesi modern mezarlığının yanında yüksek bir kayalık tepenin alt eteklerinde yamaca teraslanarak konumlandırılmış küçük bir yerleşim olarak tanımlanabilir (X: 4105540.747, Y: 328420.987, Kot: 605.505) Yerleşimin hemen alt eteklerinde Osmanlı Dönemi Mezarlığı?, mezarlığın güneyinde geniş bir alana yayılan arkeolojik materyal dikkat çekicidir. Ormanın başlangıç eteklerinde kısmen kuzey istikametine doğru konumlandırılan yerleşim alanında özellikle doğu-batı aksındaki temel taşları ve duvar uzantıları dikkat çekmektedir. Bunların birçoğu bitki örtüsü altında kalmış, belirgin olanların ise görülebilmesi maalesef alanda yoğun kaçak kazılar sebebiyle deforme edilmiştir. Söz konusu duvarların inşa örgüsü düzensiz kireç ve kaynak taşlarının karışık olarak kullanılarak bir araya getirilmesi ve kireç harcıyla tutturularak sağlamlaştırılması sonucu düzenlenmiştir. Bu alanların kenarında amorf tuğla ve keramik parçaları görülmüştür. Mevcut seramik parçalarına alanda yapılan ilk incelemeler mekanların konut alanına son kullanım evresi MS 4. yy.'ın son çeyreği ile MS 7. yy. arasında olduğu anlaşılmaktadır. Bu seramikler arasında daha erkene giden herhangi bir örnek bulunmamakla birlikte çevrede bir sütun tamburu, diğer eşik duvar ve çeşitli anıtlara ait olabilecek mimari bloklara bakıldığında belgelenen alanda MÖ 2. yy.'ın sonu itibarıyla MS 7. yy.'a kadar da bir iskandan söz edilebilir.

I. II. I. Mezarlık Mevkii Yazıtlı Lahit Teknesi

Gökçepinar 9 nolu karayolunun yaklaşık 50 m kadar doğusunda karayolundan itibaren içeriye giren stabilize toprak yolun 10 m kadar iç kısmındaki ağaçsız alanda kuzeybatı-güneydoğu aksında, *in-situ* olmadığı değerlendirilen bir lahit teknesi görülmüştür. Lahit teknesi (X: 4105566.785, Y: 328390.144, Kot: 599.580) kireçtaşından yapılmış ve 2x1.16 m ölçülerindedir. Lahidin yüksekliği toplam 1.30 m'dir. Lahidin batıya bakan bölümünde büyük oranda taş kaybı vardır. Kuzey kenarından başlayıp batı kenarı

boyunca kırıklar devam etmektedir. Güney kısmında özellikle profil bitimi sağlam durumdadır. En önemli özelliği ise güneydoğu dış kısa kenarındaki Hellence yazıttır. Yazıt, cephenin 0.95 m ile 0.55 m arasına yerleştirilmiştir. 8 satırlık çok iyi okunamayan yazıtın harf yüksekliği 4 cm, satır boşluğu ise 2 cm olarak ölçülmüştür. Ayrıca yine lahdin iç kısmında güney kısa kenarına doğru yukarı doğru meyilli yükselen bir yastık düzlemi vardır. Lahit çeşitli yönlerden detaylıca fotoğraflanmış, kısa ve uzun kenarından kesit ile kısmen görünüş çizimleri alınarak lidar taraması yapılmıştır (Resim: 3).

I. III Asar Tepe Kale Yerleşimi Anıt Mezarı ve Doğu Çiftlik Yerleşimi

Asar Tepe Kale Yerleşimi'nin kuzeyinde ve daha önce yapılan kadastral çalışmalar neticesinde haritalarda anıt şeklinde işlenen bir yapı incelenmiştir (X: 40103346.966, Y: 594980.371, Kot: 554.646). Yapılan değerlendirmeler sonucu bu yapı kalıntısının kare planlı tonozlu bir mezar odasına sahip anıt biçimli bir mezar olduğu değerlendirilmiş, ortofotosu alınarak detaylıca fotoğraflanmış ve çizimi yapılmıştır. Anıt mezarın girişi kuzeydoğu yönüne bakmaktadır. Mezar kuzeydoğu güneybatı aksında yaklaşık 3.20 m x 3.07 m ölçülerindedir. Mezarın *dromosu* görülememektedir. Mezarın duvarlarının alt kısımları düzgün kesilmiş kireçtaşı bloklardan inşa edilmiş olup üst kısımlarının düzensiz kireçtaşlarından örüldüğü gözlemlenmiştir. Alanda tespit edilen seramikler Geç Antik Dönem'e tarihlendirilmiştir.

Ayrıca Antalya KVKB Müdürlüğü'nün sit haritalarında anıt şeklinde işlenen ve aynı zamanda Asar Tepe'nin kuzeydoğu yönünde alt kotta yer alan kırsal nitelikli arkeolojik kalıntı alanı ziyaret edilmiştir (X: 4104497.143, Y: 328577.185, Kot: 584). Çam ormanları ile kaplı arazi içerisinde birbiri ile bağlantılı kuru duvar örgü tekniği ile şekillendirilmiş Geç Roma Dönemi'ne ait olduğu düşünülen mekânlardan oluşan orta ölçekli bir çiftlik yerleşimi denilebilir (Resim: 4). İskân izinin güneydoğuda sonlandığı ve ormanlık alanla birleştiği bir noktada kaçakçılar tarafından açılmış Geç Antik Dönem'e ait olduğu değerlendirilen sandık tipi mezar yerleşimi ilişkilidir (X: 4104497.143, Y: 328577.185, Kot: 584.439) (Resim: 5). Mekanların bitiminden itibaren yaklaşık 30 m kadar kuzey yönünde, karayolunun toprak kesitine yakın bir lokasyonda, Geç Antik Dönem'e tarihlendirilebilecek bir taş örgü kuyu tespit edilmiştir (X: 4104615.086 Y: 328514.707 Kot: 558). Kuyu, kireç taşı ve kayrak taşlarından düzensiz örgü ile dairesel planlı olup yukarıdan aşağıya doğru hafifçe daralan formdadır, henüz bağlantısı anlaşılmasa da bir kanal hattının varlığı görülebilmektedir.

II. Kanlıkaya Tepe Yerleşimi

Gökçepınar ile Alacami mahalleleri sınırında, Kanlıkaya Tepe Yerleşimi olarak tanımlanan alan incelenmiştir (X: 4101836.676, Y: 330723.260, Kot: 507.325). Gökçepınar Asar Tepe Kale Yerleşimi'nin 3.5-4 km güneydoğusundaki söz konusu alan, Kanlıkaya Bozdağın kuzey doğu tarafındaki iki yüksek kayalık tepe üzerinde konumlandırılmıştır. Söz konusu alanda, karşılıklı olarak doğuda bulunan yüksek kayalık tepe ile batıdaki daha alçak kottaki kayalık tepe arasındaki dar bir düzlükte ana yerleşimle ilişkili yapılar bulunmaktadır (X: 40101836.676, Y: 330723.260, Kot: 507.325) (Resim: 6). Bu yerleşim alanının güneyindeki yamaç boyunca, orman yoluna kadar olan kesimde ise bir yamaç nekropolisi vardır (X: 4101826.127, Y: 330659.136, Kot: 480.177). Karşılıklı iki tepenin arasındaki dar düzlüğe işliklerin baskın olduğu pek çok mekanın kaçak kazılarla tahrip edilip bozulduğu tespit edilmiştir. Güneydoğu kayalık üzerinde basamaklarla çıkış bulunmaktadır. Merkezi dar sırt üzerindeki alan ana yerleşimi oluşturmaktadır. Batı yamacından 160 merdivenle ana kayaya oyulmuş dar yollarla tepenin zirvesine ulaşılabilir (Resim: 7). Ulaşılan noktadan kireçtaşı kayaçlardan kesilmiş U planlı taş kesim alanları vardır. Bu zirveden güneydoğu hattı boyunca bakıldığında Pamphylia Ovası'na hâkim bir lokasyona ait olduğu anlaşılmaktadır.

Bu yerleşimi kuzeybatıdan sınırlandırılan kayalık tepelikte de çeşitli kaya oygu düzenlemeleri ile belli belirsiz takibi yapılan yine anakayaya oyulmuş nişli yapılar tespit edilmiştir (X: 4101821.343, Y: 330760.833, Kot: 493.526). Benzer özelliklere sahip nişli alanlara yerleşmenin güneydoğusundaki kayalık alanda üst kotlara ulaşımı sağlayan anakayaya oyulmuş merdivenlerin olduğu kesimde de rastlanmıştır (X: 4101753.065, Y: 330784.243, Kot: 512.466). Yüzeyden toplanan seramikler ağırlıklı olarak *pithos* ve türevi depolama kaplarından oluşmaktadır. *Amphoralar* ile çeşitli sofrta kapları da yer almaktadır. MS 1-3 yy. arasına yerleştirilen, ağırlıklı olarak MS 2. yy.'da kullanılan sofrta kapları ele geçirilmiştir (Resim: 8). Yerleşimi güneydoğuda sınırlayan kayalık tepenin bitiminde armudi formlu sarnıç yer almaktadır (X: 4101776.215, Y: 330816.329, Kot: 501.222). Yerleşimin güneydoğusunda başlayan ilk terasta yine zeytinyağı işliğine ait olması muhtemel işlikler bulunmaktadır (X: 4101788.410, Y: 330737.379, Kot: 491.343). Yerleşimin kuzeybatısındaki kayalık tepedeki hatta yabancı zeytin ağaçlarının da bulunduğu alanda yine zeytinyağı işliği tespit edilmiştir (X: 4101788.040, Y: 330736.983, Kot: 491.417). *Trapetium* pres ağırlık taşı (X: 4101776.703, Y: 330762.032, Kot: 501.263) ile Korint tipi değirmen taşı (X: 4101776.201, Y: 330762.347, Kot: 500.966) kalıntıları da bulunmaktadır.

II. I Zeytinyağı İşlik Alanı

Kanlıkaya Tepe Yerleşimi doğusunda konumlanan bu işlik alanı güneybatı yamaçtaadır (X: 4101760.892, Y: 390818.076, Kot: 522). Anakayaya oyularak yapılmış, zeytinyağı işliği düzleştirilmiş platformda ezme/birikme havuzu mevcuttur. Havuzun ortasında birikinti posa çukuru yapılmıştır. Doğu cephede, baskı kolu yuvasının oturduğu bir niş/oyuk açıklığı vardır. Çizimi yapılarak CORS ile ölçümü alınmıştır, alan fotoğraflanarak belgelenmiştir (Resim: 9).

II. II Nekropolis Alanı

Batı-güneybatı hattı boyunca yamaca yayılan *nekropolis* alanında (X: 4101784.803, Y: 330670.178, Kot: 473.498) ise dikkati çeken önemli veriler arasında teknesi anakayaya oyulan *khamosorion* mezarlara ait üçgen kesitli lahit kapakları sayılabilir. *Nekropoliste*, *nekropolis* ile ilişkili olduğu düşünülen 2 adet yazıtta ulaşılmıştır. Bir yazıt orman yolunun hemen kenarında (X: 4101784857, Y: 330658.341, Kot: 466.358), diğeri ise *nekropolisin* üst kotlarında bulunmuştur (X: 4101826.131, Y: 330659.024, Kot: 480.063).

III. Kalecik Mevkii Yerleşimi

Gökçepinar mahallesinden kuş uçuşu yaklaşık 1.5 km kadar kuzey kesimdeki dağlık bölgede, orman yolunun hemen kenarında, Kalecik Mevkii Yerleşimi olarak tanımlanan, Geç Antik Dönem'e tarihlendirilebilecek bir yerleşim yeri tespit edilmiştir (X: 4103756.69, Y: 329844.84, Kot: 566.00). Yoğun bitki örtüsü altında kalan bu yerleşimde, kısıtlı bir açık alanda yerleşime ait işlik ve yapılara ait duvar izleri takip edilebilmektedir. Tanımlanabilen tek yapı örneği, alanın doğusunda, kademeli bir şekilde yapılmış, muhtemelen işlik olarak kullanılan kaya oygusudur.

IV. Burgaz Kale Yerleşimi

Akbaş mahallesi sınırları içinde, Serik-Nanalı Yaylası karayolunun yaklaşık 600 m kadar doğusundaki yüksek bir tepe üzerinde konumlandırılan kale yerleşimidir. Yerleşmenin genel karakterine bakıldığında, Roma Dönemi'nde kale konumu ağır basarken Geç Antik Dönem'de (Erken Bizans Dönemi-MS 5.-7. yy) manastır tarzı dini bir yerleşim kimliğine evrilmiş gözükmektedir. Yerleşmenin kuzey yamacında daha çok *nekropolis* ile ilişkili yapılar görülmüştür. Bunlar Roma Dönemi'ni temsil etmektedir. Yolun hemen kenarında, yamacın alt eteğinde tarafımızdan Mezarlık Kilisesi olarak adlandırılan dini yapı dikkati çekmektedir. Ayrıca *trapetium* teknesi gibi zeytinyağı işliği ile bağlantılı

kalıntılar gözlemlenmiştir. Yamaçtan yukarı kente çıkarken anakayaya oyulmuş merdiven izleri bulunmaktadır. Yamaç yüzeyinde seramik ve pişmiş toprak ağırlık parçaları dikkati çekmektedir. Burgaz Kale Yerleşimi şeklinde adlandırılan ve topografyaya yayılımı dikkate alındığında iki ayrı ana dönemde farklı yükseltilerde ihtiyaçlar doğrultusunda iskân gören geniş antik kalıntı sahasıdır. Stabilize orman yolundan itibaren doğu istikametine doğru, ortalama 60°lik bir eğimle, toplamda tespit edilebilen beş antik düzleme terası geçildikten sonra, muhtemelen MS 3. yy. sonu 4. yy. başında, bölgeyi tehdit eden unsurlar sebebiyle nüfusun daha üst kotlara, surla çevrili yeni bir yerleşim sahasına taşındığı anlaşılmaktadır. Yerleşim batı tarafından yaklaşık 92 m uzunluğa ulaşan sur ile kapatılmıştır. Geri kalan cephelerde ise duvar örgüsü çok daha kısa mesafe hâlinde görünürdür. Bu kısımlarda yüksek anakaya çıkıntıları doğal tahkimatı sağlamaktadır. Tepenin zirve noktasına çıkarak orthophoto için drone çekimi yapılmıştır. Yaklaşık 400 adet fotoğraf dik açı ile çekilerek tüm topografyanın üzerinde belgeleme yapılarak 3D modellemesi çıkarılmıştır (X: 4109314.829, Y: 597622.314, Kot: 745.753) (Resim: 10).

IV. I Merkezi Kilise

Kale içindeki en önemli yapılardan biri dini kimliğiyle kendini gösteren ve tarafımızdan Merkezi Kilise olarak tanımlanan kilisedir (MS 5.-7. yy). Kilisenin ana giriş kapısından yaklaşık 20 m kadar güneydoğuda, yanları kayalarla sınırlandırılan bir alanda, doğu-batı aksında konumlandırılmıştır (X: 4109326.615, Y: 597605.963, Kot: 744.593). Yapının kuzeydoğusu ile güneybatısı, topografyaya uygun olarak kimi yerde kayalık alana yaslandırılarak kimi alanda ise duvar örgüsü ile tamamlanarak yapılmıştır. Doğu-batı kenarları ise örülerek mimari düzeni tamamlanmıştır. Üç nefli olarak tasarlanan kilisenin apsisi doğuya bakmaktadır. Büyük oranda korunagelen apsisin içinde kaçak kazı izleri görülmektedir. Apsisin duvarlarının iç yüzeylerinin *freskli* olduğu yüzeyde ve duvar üzerinde görülen sıva parçalarından anlaşılmaktadır. Kilisenin arka bölümünde, dış *nartekse* ait duvar kalıntıları izlenebilmektedir. Apsisin güneydoğu kenarında, *pastoforion* yer almaktadır. Apsisin her iki duvarında pencere boşlukları görülmektedir. Arka duvarda ise örgülü bir niş günümüze kadar kondisyonu iyi şekilde ulaşmıştır. Kilisenin duvarlarında bağlayıcı olarak kireç harcı kullanılmıştır (Resim: 11).

IV. II Sur Kapıları

Kentin kurulduğu anakayanın üzerine konumlandırılan kuzey-güney aksında örülen sur duvarları büyük oranda korunmuştur. Takip edilen duvar hattının merkezinden gelecek şekilde kuzeybatıda konumlanan ana giriş kapısı mevcuttur (X: 4109398.652, Y: 597605.697, Kot: 757.246). Kapının lentosu ve söveleri korunarak günümüze kadar gelmiştir. Giriş kapısının iç kısmında üç kemerli bir kule şeklinde karşılama bölümü vardır. Büyük olasılıkla yerleşime girenler buradan kontrol edildikten sonra içeri alınmaktadır. Yerleşimin doğu kısmından gelerek batıya doğru kıvrım yaptığı noktada ve yerleşimin ise tam kuzeyinde bir giriş kapısı daha bulunmaktadır. Bu giriş kapısı ve kapının iki tarafındaki sur duvarları günümüze kadar neredeyse tüm mimari unsurlarıyla korunarak gelmiştir. Söz konusu giriş kapısının dış kısmındaki basamaklar ise kısmen takip edilmektedir.

IV. III Sur Duvarına Bitişik Mekanlar

Yerleşimin ana giriş kapısının batısında altı adet birbirine paralel mekan bulunmaktadır. Bunların bir garnizonla ilişkisinin olup olmadığı sorusu henüz netlik kazanmamıştır. Yapıların gövde duvarları mekanlar arasında ortak kullanılmıştır. Mekanların duvarları düzenli düzensiz taşlarla örülmüş ve bağlayıcı olarak kireç harcı kullanılmıştır. Tüm mekanların detaylı lidar taraması yapılmıştır. Bu altı mekanın tarafımızca belirlenen sonuçları şöyledir;

Mekan 1, 6.45 m uzunluğunda 4.44 m genişliğinde ölçülmüştür. Yan gövde duvarları 64 cm genişliğinde olup sur duvarına bitişik olan mekânın arka duvarı 1 m'dir.

Mekan 2, uzunluğu 8.80 m olup 6.50 m genişliğindedir. Yan gövde duvarları 64 cm kalınlığında olup sur duvarına bitişik olan arka duvarı 98 cm olarak ölçülmüştür.

Mekan 3, uzunluğu 9.70 m olup genişliği 4.10 m'dir. Mekânın yan duvarları 64 cm kalınlığındadır. Yapının içinde sur duvarının üst kısmına çıkılan merdivenler görülmektedir, bu merdivenlerin bulunduğu noktadan ölçüldüğünde arka duvarın kalınlığı 1.10 m olarak ölçülmüştür.

Mekan 4, uzunluğu 9.64 m olup, genişliği ise 5.50 m'dir. Bu mekânın yan gövde duvarlarının kalınlığı ise 64 cm'dir. Ayrıca mekânın içinde sur duvarlarının üst kısmına çıkan basamaklar mevcuttur, bu basamakların bulunduğu noktadan arka duvarın ölçüsü alındığında kalınlığı 9.08 m olup basamaksız yerde ise 56 cm kalınlığındadır. Bu mekânın kuzey duvarına bitişik olarak doğu kısmında 1.40 m uzunluğunda bir duvar olup bu duvar güneye doğru dönüş yapmaktadır.

Mekan 5, alandaki en küçük mekândır. Mekan, 8.58 m uzunluğunda, arka kısmı 3.22 m genişliğinde olup ön kısmı ise 3.40 m genişliğindedir. Bu mekânın güneyindeki 4 mekân ile ortak kullanılan gövde duvarının kalınlığı 64 cm olup kuzeyindeki gövde duvarının kalınlığı ise 58 cm'dir. Sur duvarı ile bitişik olarak yapılan arka duvarı 94 cm kalınlığındadır.

Giriş kapısına en yakın olan Mekan 6'nın en uzun kısmı 6.10 m uzunluğunda olup genişliği ise 7.10 m'dir. Gövde duvarları 58 cm genişliğindedir ayrıca sur duvarına bitişik olan kısmı 1 m kalınlığındadır, buradan itibaren giriş kapısının hemen iç kısmına konumlanan kule bulunmaktadır.

IV. IV Kuzey Teras Mekanları

Yerleşimin en üst kotunda yer alan ve 1. teras olarak adlandırılan bölgedeki mekânların çizim / krokisi çıkartılarak CORS aletiyle noktaları alınmıştır. Sonrasında 2. Teras ve 3. Teras olarak adlandırdığımız yapı ve mekân komplekslerinin de tanımlamaları yapılmıştır. 1. terasta 3 mekân, 2. terasta 4 mekân ve 3. terasta 5 mekân belgelenmiştir. Mekanların duvarları düzenli ve düzensiz taşlar ile örülmüş olup bağlayıcı olarak kireç harcı kullanılmıştır, krokisi çizilmiş, CORS ile ölçümleri alınmış ve fotoğflanarak belgelenmiştir (Resim: 12).

IV. V Doğu Teras Mekanları

Merkezi Kilise'nin doğusundaki yamaca teraslandırılarak konumlandırılan Doğu Teras alanında, toplamda 4 Yapı / 5 Mekân tespit edilmiştir. Bu kapsamda yine teraslama yöntemi ile inşa edilmiş yapı komplekslerinin belgelemesi yapılmıştır. Mekanların duvarları düzenli düzensiz taşlardan örülmüş ve bağlayıcı olarak kireç harcı kullanıldığı gözlenmektedir. Yapıların duvarlarında çeşitli ölçülerde, niş, hatıl deliği yuvası ve pencere açıklığı bulunmaktadır. Mekânların krokisi çizilmiş ve CORS ile noktaları alınmıştır.

IV. VI Tonozlu Teras

Tonozlu Teras, Burgaz Kale Yerleşimi'nin güney yamacında (X: 4110470.486, Y: 330903.104, Kot: 716.353) bulunmaktadır. Yapının duvarı, Hadrian Dönemi'nde görülen duvar tekniğine uygun olarak yapılmıştır. Yapıda bulunan üç adet tonozdan ikisi sağlam bir adeti ise tahrip edilmiştir. Duvarlar düzenli düzensiz taşlardan örülmüş ve bağlayıcı olarak kireç harcı kullanıldığı gözlenmektedir. Ayrıca alandan seramik parçaları toplanmıştır. Alanın krokisi çizilip CORS ile ölçümü alınmıştır. Alan fotoğflanarak belgelenmiş ve lidar taraması yapılmıştır (Resim: 13).

Yerleşimin güney yamacında zeytinyağı işliğı tespit edilmiştir (X: 4110430.311, Y: 330786.075, Kot: 653,240). Güneybatı-kuzeybatı ve güneydoğu duvarları günümüze ulaşamamış olup sadece temel seviyesinde takip etmektedir. Kuzeydoğu duvarı kondisyonu sağlam kalan tek duvardır. Ana kayaya oyularak yapılmış bu mekânın kuzeydoğu duvarında bir niş izi gözlemlenmektedir. Söz konusu

zeytinyağı ile ilişkili olabilecek, işliğin hemen alt kotlarında yan yana iki adet ağırlık pres taşı ve rozetli mimari blok taşı tespit edilmiştir (X: 4110504.328, Y: 330897.746, Kot: 712.616). Yine güney yamaçta zeytinyağı işliğinin hemen alt kotlarında tespit edilmiş rozetli iki adet mimari blok parçası kayıt altına alınmıştır. (X: 4110999.020, Y: 330834.804, Kot: 681.820).

IV. VII Güney Kilise Kompleksi

Araştırmalar kapsamında, Burgaz Kale Yerleşimi'nin güneyinde konumlanan bir kilise yapısı daha tespit edilmiştir. Söz konusu yapı kalıntılarının güney istikametini sınırlayan yüksek kayalıkları kısa bir süre takip ettikten sonra hemen doğuya sapan bir yarıktan anakayaya oyularak yapılmış basamaklardan bir başka tepeye ulaşılmaktadır. Doğu ve batı aksında devam eden merdivenlerden çıkıldığında kilise ve üç terastan oluşan yapılar görülmüştür. Yapıların kondisyonu görece bozuk olmakla birlikte planları anlaşılır durumdadır. İlk incelemelerde *apsis* bölümü oldukça belirgin bir kilise etrafına kurulmuş yapı kompleksi olarak göze çarpmaktadır. Kilise dahil olmak üzere bitişik nizamda mekanlardan oluşan yapı kompleksinin mekanları birbirlerinin duvarlarını kullanarak genişletilmiştir. Olasılıkla bir tepe manastırı olduğu düşünülen yapının duvarları moloz taşlar ve tuğla kırıkları ile örülmüş karmaşık düzende yapılmıştır (X: 4110396.586, Y: 330944.615, Kot: 743.405). Kilisenin *atriumu* içerisinden MS 5. yy.'a tarihlendirilen LRD grubuna ait bir adet seramik bulunmuştur. Kilise duvarına bağlı *pastoforion* odası bulunmaktadır (Resim: 14).

IV. VIII Mezarlık Kilisesi

Nanalı Yaylası-Serik yolunun yaklaşık 100 m kadar kuzeyinde *akropol* olarak tanımladığımız kalenin ise güney alt eteğinde doğu-batı aksında konumlandırılmış bir kilisedir. Üç nefli bazilikal planlı, batısında *narteks* ve *narteksi* de içine alan *atrium* bulunmaktadır (X: 4110437.660, Y: 330786.749, Kot: 653.127). *Atrium* ve *narteks*in güney kanadında birer kapı vardır. Bu kapı ile ilişkili söve ve lento parçaları etrafa saçılmış halde durmaktadır. Büyük olasılıkla kaçak kazılarla tahrip edilmiştir. Kilisenin ana dış duvarları kalın yer yer dörtgen, yer yer düzensiz yerel taşlarla örülmüş bağlayıcı olarak kireç harcı kullanılmıştır. Ayrıca kilisenin *apsis* duvarında boyalı *fresk* parçaları gözlemlenmiştir. Dış ana beden duvarları kalın yapılırken iç mekanları ayıran duvarlar daha incedir. Güney nefin içinde bir kaçak kazı izinden kemer ayağı olabilecek mimari unsurlar gözlemlenmiştir. Büyük olasılıkla güney nefin batısında yapılan mezarın benzerleri güney nef boyunca yapılmış olmalıdır. Kilisenin kuzeybatısında *apsis*in tam batısında *apsis* ile bitişik *pastoforion* olarak kullanılabilir bir mekan vardır. *Pastoforion* duvarları temel seviyesinde korunmuş olup iki girişi bulunmaktadır. Kilisenin güney nefin güneydoğu köşesinde büyük bir sandık mezar yer almaktadır (X: 4110435.986, Y: 330792.667, Kot: 654.327). Dörtgen taşlarla örülen mezarın üstü uzun yassı dört tane kapak taşı ile kapatılmıştır. Ön tarafında yani batı yönünde bir girişi kısa bir *dromosu* vardır. Muhtemelen bu mezar aksında kilisenin güney nefinin altı mezarlık olarak kullanılmış olmalıdır. Kilise'nin doğusunda, sandık mezarın kapak taşının hemen üzerinde muhtemelen kaçak kazı sırasında parçalanmış bir lahit teknesi de bulunmaktadır (X: 4110436.434, Y: 330781.896, Kot: 655.985). Yapının krokisi çizilmiş, CORS ile noktaları alınarak lidar taraması ile birleştirilmiş ve detaylı fotoğraflaması yapılarak belgelenmiştir. Burgaz kale yerleşiminin güney yamacında başka bir lahit teknesi daha kırık ve noksan şekilde bulunmuştur (X: 4110449.888, Y: 330759.247, Kot: 652.316). Kaçak kazılarla parçalanmış lahitin belgelenmesi yapılmıştır.

IV. IX Çiftlik Evi

Burgaz Kale Yerleşimi'nin alt kotlarında, olasılıkla söz konusu yerleşimle ilişkili, Serik-Nanalı Yaylası karayolunun dağlık kesimine çıkan yolun virajlı bölümünde, karayolunun hemen kenarında, ormanın içinde kalan bir tepenin üzerindeki düzlükte, farklı mekanları ile bir tonozlu depolama birimi olan çiftlik evi tespit edilmiştir. Bu tür çiftlik evleri olasılıkla Burgaz Kale Yerleşimi'ne bağlı birimler

olmalıdır. Tanımlanabilen en iyi yapısı tonozlu depolama birimidir. Yapının kuzeybatı ve doğu duvarları günümüze sağlam korunagelirken tonozun bir kısmı üst bölüme kadar takip edilebilmektedir. Yapının girişi güneydoğu yönünde bulunmaktadır (X: 4109592.992, Y: 331464.511, Kot: 358.018). Duvarları düzenli düzensiz taşlar ile örülmüş ve bağlayıcı olarak kireç harcı kullanılmıştır. Çiftlik evinin planı çıkarılarak koordinatları alınmış, lidarla taranmıştır.

KAYNAKÇA

Aydın, A., (2019). “Dağlık Kilikia’daki Geç Antik Dönem Kırsal Yerleşimlerinde Kiliselerin Rolü: Seyranlık-Bağlıalan Örneği”, *Sanat Tarihi Dergisi*, XXXVIII/2, s. 521-547.

Aydinoğlu, Ü., (2017). “Doğu Dağlık Kilikia’daki Kırsal Yerleşimlerde Peristyl Avlulu Konutlar”, *Adalya*, 20, s. 291-314.

Bilgin, M., (2021). “Silyon Territoryumu’nda Bulunan Kepez Yerleşiminin Kırmızı Astarlı Seramikleri Üzerine Ön Değerlendirmeler”, *Arkhaia Anatolika*, 4, s. 174-214.

Bilgin, M., Taşkiran, M., (2023). “Silyon Territoryumunda Kepez Yerleşimi: Kentleşme ve Seramik Buluntuları Üzerinden Bir Değerlendirme”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 60, s. 1-44.

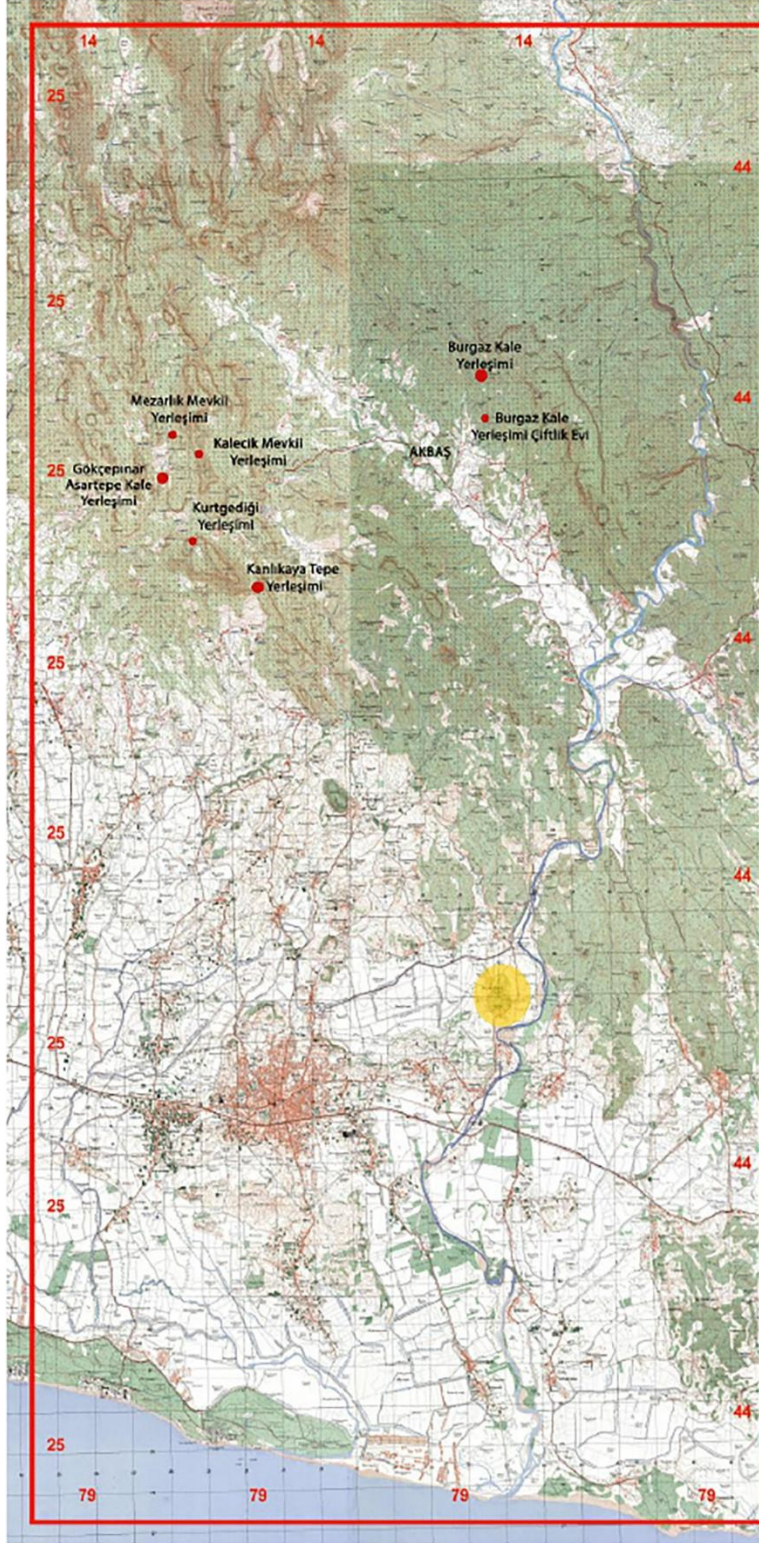
Ceylan, B., (2009). “Kilikya’da Geç Antik Dönem Kırsal Yerleşimleri: Kanytellis Örneği”, *OLBA*, XVII, s. 45-62.

Özcan, F., (2022). “Kuzey Pisidia’daki Kırsal Yerleşmeler”, *Türk Tarih Kurumu Kongresi*, s. 139-177.

Vandeput, L., Köse, V. (2010). “Pisidia Survey Project: Research in the territorium of Pednelissos”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 27(2), s. 179–194.

Vandeput, L., Köse, V., Jackson, M. (2011). “Pisidia Survey Project 2011: Research in the Territory of Pednelissos”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 28(3), s. 75-90.

EKLER

Harita 1: 2024 yılı çalışmalarında araştırılan yerleşimler

Resim 1: Asar Tepe Kale Yerleşimi, ortofoto ve 3D modelleme doğudan görünüm

Resim 2: Batı Kule, ortofoto ve 3D modelleme görünümü

Resim 3: Mezarlık Mevkii, lahit teknesi

Resim 4: Asar Tepe, Doğu iftlik Yerleşimi havadan görünüm

Resim 5: Asar Tepe, Doğu iftlik Yerleşimi, Sandık Tipi Mezar

Resim 6: Kanlıkaya Tepe Yerleşimi, kuzeyden görünüm

Resim 7: Kireçtaşı kayalara oyulmuş merdivenler

Resim 8: Servis Kaplarıyla İlişkili Kırmızı Astarlı Seramikler (DSD-MS 1.-3. yy)

Resim 9: Zeytinyağı İşlik Alanı

Resim 10: Burgaz Kale Yerleşimi havadan görünüm

Resim 11: Burgaz Kale Yerleşimi, havadan görünüm

Resim 12: 3. Teras / Yapı 1 / Mekan 3

Resim 13: Tonoğlu Teras

Resim 14: Güney Kilise havadan görünüm

